

Lahemaa ehituspärandi kaitse töögrupi töö tulemused - ehituspärandi kaitse programm ja tegevuskava

Lahemaa rahvuspargis on taluarhitektuur kaitse all. See tähendab nii väärtusliku taluarhitektuuri säilitamist kui piirkonna arhitektuuritraditsioonidest lähtuvat uut hoonestust. Ajaloolise substantsi säilitamine on prioriteetne arhitektuuri kaitse valdkonnas.

Lahemaa rahvuspargi külade arhitektuuri ja asustusstruktuuri analüüsile tuginevalt (OÜ Arhitektuuriväljad 2010 ja OÜ Artes Terrae 2012) on siin säilinud ligi **2000 väärtuslikku taluhoonet**. Artes Terrae töös (2012) hinnati põhikaardi andmetele tuginedes 7311 hoone väärtuslikkust, neist eluhooneid 2079 ja kõrvalhooneid 5232. **Väärtuslikke eluhooneid määrati 369, neist rehielamu tüüpi 119 ja lahuselamuid 249 hoonet. Kõrvalhoonetest määrati kogu Lahemaa rahvuspargis 1116 väärtuslikuks, millele lisanduvad keldrid.** Kõige enam oli väärtuslikke aitasid (360), mõnevõrra vähem lautasid (340), palju vähem saunu (193) ja keldreid (138). Ülejäänud hoonetüüpidest määrati väärtulikeks väiksem arv hooned. OÜ Arhitektuuriväljad poolt teostatud Võsu, Vergi, Viinistu ning Käsmu analüüsis hinnati kokku 1200 hoone väärtusi. **Muinsuskaitse alla võtmise vajadust leiti 18 hoone puhul. Sellele lisaks on 159 hoonet sedavõrd väärtuslikud, et nende välisilme tuleks autentsena säilitada. 513 hoonet hinnati miljööväärtuslikuks, 467 hinnati miljööliselt neutraalseks.**

Lahemaa rahvuspargi koostöökogu kultuuripärandi sektsiooni ehituspärandi töögrupp kutsuti kokku lähtuvalt Lahemaa RP kaitsekorralduskava 2016-2025 üles seatud eesmärgist töötada välja väärtusliku ehituspärandi kaitsemeetmed. Töögrupis osalesid Lahemaa arhitektuuriga seotud osapooled ja huvitatud isikud Lahemaa küladest, Kuusalu ja Vihula valdadest, muinsuskaitseametist, Eesti Vabaõhumuuseumist, Eesti Kunstiakadeemiast, Eesti Arhitektide Liidust ning Lahemaa arhitektuurinõukogust. Töötati välja Lahemaa rahvuspargi väärtusliku ehituspärandi uurimiseks, säilitamiseks ja tutvustamiseks vajalike kaitsemeetmete pakett.

Lahemaa rahvuspargi koostöökogu ehituspärandi töögrupi koosolekud toimusid 23.11.2016, 11.01.2017, 3.02.2017 ja 17.04.2017. Alljärgnevalt on välja toodud töögrupi töö tulemused. Lisades töögrupi 4 koosoleku protokollid.

1. Väärtuslike ehitiste restaureerimise koolitusprogramm

Lahemaa ehituspärandi koolituste maht peab olema umbes 20 koolituspäeva aastas: 2-3 küla objekti aastas kolmes piirkonnas, temaatiline ja piirkondlik varieeruvus. Koolitused sisaldavad teoreetilist ja praktilist osa. Koolitused tuleb võimalusel efektiivsuse tõstmiseks siduda suurema kampaaniaga. Koolitused saab jäädvustada videol ning fotodena, et nende põhjal saaks toota õppematerjale. Koolituste kutsed tuleb saata ka väärtusliku ehituspärandi omanikele, nendega peab olema personaalne suhe. Praktiliste koolituste kvaliteedi tagab koolitusluba omav ekspertpäädevusega organisatsioon, kes annab koolituse lõppedes edukalt läbinutele tunnistused.

Koolituste temaatika keskendub ehitiste väliskonstruksioonidele, sealhulgas:

- väikevormid: piirded – puitpiirded, kiviaiad; kaevud,
- piirkonnale iseloomulikud viimistlusmaterjalid - krohvid, värvid, mördid jne
- puit ja palkehitus: eluhooned, abihooned vundamendist katuseni
- kivehitus- eluhooned, abihooned, keldrid; maakivi, paekivi, tellis
- traditsioonilised katused
- hoonete fassaadid: laudis, traditsioonilised värvid, verandad, avatäited, ehisdetailid

Sellele lisaks käsitletakse arhitektuurikaitse põhimõtteid ja arhitektuuriajalugu:

- piirkonnale iseloomulikud arhitektuursed lahendused
- külade ajaloolised eripärad
- arhitektuurikaitse põhimõtted rahvuspargis
- külade väärtusliku hoonestuse ja arhitektuuritraditsioonide hoidmine

Lisaks teoreetilis-praktilistele koolitustele on vajalikud arhitektuurikaitset ja ajalugu käsitlevad seminarid ja mõttekojad.

Periood: 2018-2025

Eelarve: hinnanguliselt 16000 aastas, arvestades 20 koolituspäeva ning koolituspäeva senist hinda (lõppsummas 800 eurot päev)

Rahastus: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, rahvusvahelised projektid

2. Infomaterjalid külade arhitektuuripärandist ja arhitektuuritraditsioonidest

Vajalikud on 3 tüüpi infomaterjalid:

- a. audiovisuaalsed – õppefilmid koolitustest, ehitustraditsioonidest, hoonestuse väärtustest;
- b. Lahemaa väga väärtuslikele hoonetele tuleks koostada eritingimused (väärtuslikud detailid, nende säilitamise soovitusel lähtuvalt omaniku soovist seal toimetada – sisuliselt projektiidee faasis ning analoogselt muinsuskaitse eritingimustega), aga seda mitte omaniku raha eest;
- c. infovoldikud Lahemaa külade arhitektuuriväärtustest ja nende säilitamisest. Need on piirkondlikud infomaterjalid, kus räägitakse konkreetsete piirkondade arhitektuuri väärtustest ja eripäradest, detailidest, probleemidest ja restaureerimislahendustest. Piirkonnad: Vihula rannakülad, Võsu, Käsmu, Sagadi kandi sisemaakülad, Palmse kandi sisemaakülad, Kõnnu kandi sisemaakülad, Kolga kandi sisemaakülad, Juminda poolsaare rannakülad, Pärisea poolsaare rannakülad, Viinistu, Loksa.

10 voldikut erinevatest piirkondadest, formaat A3, 52 lk, täisväriline.

Periood: 2018-2021 infomaterjalidele, nõustaja 2018-2025

Eelarve: voldikud hinnanguliselt 50000, filmid ja eritingimused samas suurusjärgus

Rahastus: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, rahvusvahelised projektid

3. Lahemaa ehituspärandi nõustaja ja nõustamisvõrgustik

- 3.1. Kõige efektiivsem on iga konkreetse hoone puhul personaalne nõustamine –Lahemaa rahvuspargis on vastava pädevusega inimene (arhitekt, muinsuskaitse ja restaureerimise litsents), kelle poole selles küsimuses pöörduda ja kes tegeleb sellega.

3.2. Oluline on kohaliku võrgustiku kujundamine ja Eesti tippmeistrite info koha peal. Omaniku ettepanekul võiks olla kättesaadav ka info selle kohta, mida Lahemaal parasjagu eeskujulikult restaureeritakse, et saaks õpipoisse kaasata. Vajalik on Lahemaad tundvate arhitektide võrgustiku ja restauraatorite võrgustiku kujundamine.

Periood: 2018-2021 nõustamisvõrgustiku kujundamine, nõustaja 2018-2025

Rahastus: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, rahvusvahelised projektid

4. Väga väärtuslike ehitiste restaureerimiseks vajalike toetusmeetmete ettepanek

Töögrupp jõudis ühisele arusaamale, et väga oluline on läheneda ehituspärandi hoidmisele mitte läbi keeldude, vaid läbi positiivse nõustamise ning toetuste. Summa suurus pole sedavõrd oluline, kui positiivne algatus.

Eraomanikule peab olema kitsenduste puhul tagatud mingisugunegi kompensatsioonimehhanism. Võimalikud rahaliste toetuste tüübid: nõustamise toetamine, projekteerimise toetamine, maksumuse vahe kinni katmine, teatud tegevuse toetamine (uste restaureerimine, aknad, värvid jms), kampaaniad koostöös erinevate osapooltega.

Periood: 2018-2021 pilootprojekt
Rahastus: rahvusvahelised projektid?

5. Piirkonna ehituspärandikeskuste võrgustiku kujundamine ning selle tegevuse toetamine

Lahemaal võiks kujuneda ehituspärandi kompetentsikeskusi või ehituspärandi tugipunkte. Kompetentsi tunnuseks on koostöö haridus-teadusasutustega ning ekspertpädevus.

Pärandikeskuste tunnustegevused:

- ehituspärandi koolitusprogrammid ja õppekavad koostöös haridus-teadusasutuste ja seotud osapooltega
- ehituspärandi uurimine ning populariseerimine (publikatsioonid, kogud, programmid)
- kohaliku kogukonna pärandivõrgustiku kujundamine ja kompetentsi tõstmine

Periood: 2018-2021 pilootprojekt
Rahastus: rahvusvahelised projektid?

Ülevaate koostas:

Ave Paulus

25.09.2012

Keskkonnaameti Põhja regiooni kultuuripärandi spetsialist

Lahemaa rahvusparki koostöökogu kultuuripärandi sektsiooni ja ehituspärandi töögrupi juht